

2,4 % ад ВВП, што было найгоршым паказчыкам за папярэднія 30 гадоў. Сярэднегадавы рост ВВП склаў толькі 0,7 % – горшы паказчык з часоў Вялікай дэпрэсіі. На мяжы банкруцтва апынуліся Каліфорнія, яшчэ 30 штатаў і многія гарады. Як і раней, рост прадукцыйнасці працы не суправаджаўся ростам аплаты. Працягваў павялічвацца дэфіцыт дзяржаўнага бюджэту, павялічваюся дзяржаўны доўг.

Становішча ўскладнялася распачатым цыклічным спадам сусветнай эканомікі. Прэзідэнт не меў цвёрдых перакананняў па пытаннях эканамічнага развіцця. У 1980 г., канкуруючы з Рэйганам за права быць вылучаным ад Рэспубліканскай партыі, Буш называў праграму Рэйгана «эканамічным шаманствам». Але стаўшы віцэ-прэзідэнтам, а затым прэзідэнтам, ён ішоў менавіта гэтым курсам. У 1989 г. Буш наклаў вета на закон аб павышэнні мінімальнай заробтнай платы. У яго не атрымлівалася праводзіць узгодненую палітыку з Кангрэсам, дзе большасцю валодалі дэмакраты. Усяго да заканчэння прэзідэнцкага тэрміну Буш наклаў вета яшчэ на 37 законапраектаў. У 1990 г. былі павялічаны падаткі на алкаголь, бензін, тытунь, карыстанне асабістым водным транспартам і інш. Вымушанае і эканамічна апраўданае рашэнне стала парушэннем яго перадвыбарных абяцанняў. Не выкананы былі і іншыя запэўненні – вырашаны праблемы экалогіі і адукацыі. Істотных змен не адбылося. У латэнтнай форме праяўлялі сябе будучыя праблемы.

Пад уплывам змяняўшыхся ўмоў гаспадарання і палітыкі кіраваўшых адміністрацый меў месца паступовы дэмантаж сістэмы дзяржаўнага рэгулявання іпатэчнага крэдытавання, якая склалася ў 1930-я гг. Дэрэгуляванне зрабіла магчымымі рызыкаўныя капіталаўкладанні і ашуканскую практыку. Грозным папярэджаннем для кіруючых колаў павінен быў стаць крызіс сістэмы асноўнага інструменту іпатэкі пазыка-ашчадных асацыяцый і іх масавае банкруцтва ў канцы 1980-х гг. На іх выратаванне было выдаткавана 87,9 млрд дол., што стала адной з прычын росту дэфіцыту дзяржаўнага бюджэту і распахатай рэцэсіі, якая пачалася праз два месяцы пасля заканчэння вайны ў Персідскім заліве. На фоне пагаршэння ўсіх эканамічных паказчыкаў, росту беспрацоўя, якое дасягнула 7 %, адміністрацыя Буша працягвала бяздзейнічаць. Рэйтынг прэзідэнта зменшыўся да 40 %. Зразумелым для выбаршчыкаў лозунгам стала фраза «Уся справа ў эканоміцы» кандыдата ад Дэмакратычнай партыі Б. Клінтана, які перамог на выбарах.

Паражэнне на выбарах 1992 г. завяршыла 12-гадовы перыяд праўлення рэспубліканцаў, перыяд «кансерватыўнай рэвалюцыі», змест і вынікі якой не адпавядалі абяцанням, дадзеным амерыканскім выбаршчыкам.

«ТРЕЦІ ШЛЯХ» Б. КЛІНТАНА

Выхадзец з беднай сям'і, Клінтан усяго дасягнуў сам. З дапамогай грантаў для асабліва адораных студэнтаў скончыў Джорджтаўнскі і Ельскі ўніверсітэты, ва ўзросце 29 гадоў стаў спачатку пракурорам, а затым губернатарам роднага штата Арканзас. У 1991 г. ён быў прызнаны самым эфектыўным губернатарам у краіне. На выбарах Б. Клінтан набраў галасоў больш за Д. Буша дзякуючы таму, што частка выбаршчыкаў прагаласавала за трэцяга кандыдата, тэхаскага мільянера Р. Перо.

Новы прэзідэнт правіў з аглядкай на кансерватыўнаю большасць амерыканцаў. «Трэці шлях» Клінтана быў спробай на новым вітку развіцця адрадзіць актывісцкую дзяржаву. Ставілася задача абароны сярэдняга класа і павышэння канкурэнтаздольнасці краіны ў глабальнай эканоміцы дзякуючы ўкладанню ў «чалавечы капітал». Рабіць гэта меркавалася ў рамках бездэфіцытнага бюджэту.

На працягу першага тэрміну атрымалася дамагчыся няшмат чаго. Былі прыняты законы аб прадастаўленні неаплачанага адпачынку па хваробе, цяжарнасці і доглядзе за хворымі членамі сям'і, аб абмежаванні продажу зброі, пачала праводзіцца рэформа школьнай адукацыі, ажыццявіліся папулярныя меры па ўмацаванні правапарадку, якія прывялі да зніжэння ўзроўню злачыннасці. Але для прыняцця пакета законаў аб зніжэнні дэфіцыту дзяржаўнага бюджэту давялося адмовіцца ад маштабных інвестыцый у сацыяльнай сферы, насуперак дадзеным абяцанням былі павышаны падаткі не толькі для багатых амерыканцаў, але і для сярэдняга класа.

Прэзідэнт сутыкнуўся з жорсткім супрацівам Рэспубліканскай партыі. Была разгорнута кампанія па дыскрэдытацыі пары Клінтанаў. Іх абвінавачвалі ў злоўжываннях уладай у карыслівых мэтах у Арканзасе, у самагабстве былога партнёра жонкі прэзідэнта ў юрыдычнай фірме, сябра і дарадцы прэзідэнта У. Фостэра. Злабыткам галаснасці сталі факты (як сапраўдныя, так і сфабрыкаваныя) аб шлюбнай нявернасці прэзідэнта. Кампрамісы, дапушчаныя памылкі і асабістыя недахопы Клінтана прывялі да падзення яго аўтарытэту і правалу ключовага праекта стварэння адзінай сістэмы медыцынскага страхавання.

На прамежках выбарах у Кангрэс 1994 г. перамогу атрымалі рэспубліканцы. Клінтану ўдалося пераадолець крызіс даверу выбаршчыкаў, пераканаць іх у адсутнасці ў рэспубліканцаў і іх кандыдата Б. Доўла годнай альтэрнатыўнай праграмы і атрымаць пераканаўчую перамогу на прэзідэнцкіх выбарах 1995 г. Важнай прычынай поспеху Клінтана быў эканамічны ўздым, які пачаўся ў 1994 г. і прадоўжыўся шэсць гадоў.

Прычынамі бесперапыннага росту былі дамінаючае становішча краіны ў свеце, зніжэнне ваенных выдаткаў, якое доўжылася да 1998 г., выкарыстанне пладоў паўсюднага ўкаранення перадавых інфармацыйных тэхналогій, прыток у краіну да 30 % сусветных замежных інвестыцый. Амерыканскія кампаніі змаглі вярнуць сабе лідарства ў вытворчасці многіх відаў высокатэхналагічнай прадукцыі, мікрачыпаў, іншых кампанентаў камп'ютарнай тэхнікі, дамінавалі ў вытворчасці праграма нага забеспячэння. Да 75 % дабаўленай вартасці ў прамысловасці стваралася з дапамогай інфармацыйных тэхналогій, што абумовіла якасна іншы тып гаспадарчага росту, заснаваны на вытворчасці і спажыванні інфармацыі.

Колькасць карыстальнікаў інтэрнэту ў ЗША (140 млн чалавек) была большай, чым ва ўсіх іншых краінах свету разам узятых. З 1994 па 2000 г. індэкс Доў-Джонса вырас больш чым у чатыры разы. Беспрацоўе знізілася з 6,9 да 4 %. Доля амерыканцаў, якія жылі ніжэй рысы беднасці, скарацілася з 15,8 да 11,3 %, што было роўна рэкордному паказчыку 1973 г. Упершыню за 30 гадоў упэўнена раслі рэальныя медыяныя даходы мужчын, жанчын, амерыканскіх сем'яў. Быў ліквідаваны дэфіцыт дзяржаўнага бюджэту, будаваліся планы зніжэння і ліквідацыі дзяржаўнага доўгу да 2009 г. Паспехам адміністрацыі стала праведзеная ў 1996 г. рэформа сацыяльнага забеспячэння і памяншэнне ў 2,4 раза колькасці амерыканцаў, якія жылі на сацыяльную дапамогу.

Дасягнутыя вынікі не азначалі вырашэння ўсіх праблем. Эканоміка развівалася ў зададзенай у 1980-я гг. парадыгме. ФРС, дзяржаўныя інстытуты працягвалі палітыку дэрэгулявання, узмацнення рыначных пачаткаў ва ўсіх сферах вытворчасці і спажывання. Тэмпы росту сацыяльнай дыферэнцыяцыі зменшыліся, але разрыв паміж багатай элітай і асноўнай масай амерыканцаў працягваў расці. Нявырашанымі заставаліся праблемы хуткага росту коштаў на адукацыю і медыцыну. Другі тэрмін прэзідэнцтва Клінтана быў адзначаны спробай імпічменту, падставай да якога паслужылі абвінавачванні ў ілжэсведчанні пры расследаванні адносін прэзідэнта са стажоркай Белага Дома М. Левінскі. Пасля таго, як справа аб імпічменце прайшла Палату прадстаўнікоў, яна была спынена большасцю галасоў у Сенаце.

Знешнепалітычная праграма, дактрына Клінтана, канчаткова сфарміравалася ў другі перыяд праўлення. Нязменную мэту забеспячэння сусветнага лідарства меркавалася падтрымаць моцай ЗША, шырокім узаемадзеяннем з міжнароднымі арганізацыямі (ААН, МВФ, СГА, Сусветным банкам і інш.), стварэннем саюзаў з дружальнымі і падтрыманнем дыялогу з недружальнымі краінамі.

Па ініцыятыве Клінтана Расія стала прымаць удзел у сустрэчах васьмі вядучых дзяржаў свету. Палітыка ў дачыненні да Расійскай Федэрацыі мела на мэце недапушчэнне аднаўлення яе ў выглядзе магутнага саперніка на міжнароднай арэне і прадухіленне камуністычнага рэваншу ўнутры краіны. У 1993 г. Клінтан падтрымаў Б. Ельцына ў яго барацьбе з апазіцыяй. Расстрэл будынка Вяроўнага Савета, прыняцце новай канстытуцыі РФ не выклікала прэрэчанняў афіцыйнага Вашынгтона. ЗША падтрымлівалі імкненне краін Усходняй Еўропы ўступіць у НАТА, праводзілі палітыку эканамічнай і культурнай экспансіі ў краінах СНД.

З цягам часу ўзмацнялася тэндэнцыя пераходу ад узгодненых у рамках ААН дзеянняў да аднабаковых сілавых акцый, якія знаходзіліся па-за межамі міжнароднага права. Для стварэння бачнасці легітымнасці і масавасці аказваўся ціск на саюзнікаў. Праявай такой тэндэнцыі стала роля амерыканцаў у югаслаўскіх падзеях. ЗША і іх саюзнікі прынялі актыўны (у тым ліку ваенны) удзел ва ўрэгуляванні ў Босніі, якое адбывалася пры супрацоўніцтве і ўзгадненні з ААН. Аднак у 1999 г. у парушэнне Статута ААН, у абыход СБ ААН, у парушэнне асноватворных дакументаў НАТА быў здзейснены акт агрэсіі супраць Сербіі. У 1998 г. амерыканская і брытанская авіяцыя нанеслі ўдары па Іраку, нагодай для якіх была адмова дапусціць на ваенныя аб'екты інспектараў ААН. У тым жа годзе ў адказ на тэрарыстычныя акцыі «Аль-Каіды» супраць амерыканскіх вайскоўцаў у Танзаніі і Кеніі амерыканскія ВПС бамбілі меркаваныя базы басвікоў у Судане і Афганістане.

ЗША ў ПАЧАТКУ XXI ст.

Кандыдатамі ў прэзідэнты на выбарах 2000 г. былі віцэ-прэзідэнт А. Гор і сын прэзідэнта Д. Г. Буша былы губернатар Тэхаса Д. У. Буш. А. Гор правёў слабую выбарчую кампанію, але па ўсёй краіне за яго прагаласавала большасць амерыканцаў, якія прыйшлі на выбары. У сілу архаічнасці сістэмы непрыхільнага выбараў вырашальнае значэнне мела не колькасць галасоў па ўсёй краіне, а перамога ў штаце Фларыда, дзе губернатарам быў брат кандыдата Джэб Буш. Пры арганізацыі і правядзенні выбараў, падліку галасоў выявіліся шматлікія недахопы. Пачатак працэдуры пераліку была спынена рашэннем Вяроўнага суда большасцю ў адзін голас. Прэзідэнтам быў абвешчаны Д. У. Буш.

Буш не хаваў, што ён быў прыхільнікам палітыкі Р. Рэйгана, якая, на яго думку, і дазволіла рухаць наперад эканоміку ў 1980–90-я гг.